

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Ірина ДОЛЖЕНКО

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Анотація. Самостійна робота студентів є важливим освітнім процесом, що дає можливість всесторонньої підготовки. Проте залишається невирішеною проблема підвищення ефективності самостійних занять студентів.

Ключові слова: самостійна робота, ефективність, підготовка, сприйняття.

Постановка проблеми. Фізична культура повинна стати важливою частиною щоденної культури життя сучасної людини, яка крокує у третє тисячоліття.

Раптові зміни звичною стилу життя є небажаними, краще і легше впроваджувати їх поступово. Особам, які протягом тривалого часу були пасивними до фізичних навантажень або просто їх не люблять, дуже важко розпочати регулярні тренування. Часто буває так, що людина припиняє виконувати фізичні навантаження, якщо через тиждень або через місяць після початку занять вона не відчуває істотних зрушень. Ми дуже швидко здаємося, так як мотивація дуже слабка, а "солоний запах" швидко минає.

Щоб викликати правдиву потребу у заняттях фізичними вправами, слід усвідомити всі позитивні впливи, які дає систематична рухова активність, і всі негативні наслідки рухової бездіяльності. Необхідно змінити власну думку щодо цієї проблеми, підійти до її розуміння з позитивної точки зору. На початку не слід вимагати від себе абсолютної дисципліни і трактувати ваги фізичну активність, як прикрий обов'язок, бо це викликає додатковий стрес; постарайтесь її полюбити. Наперекір загальноприйнятим переконанням, усе, що сприяє здоров'ю, цілком не мусять бути неприємним. Здорове їжа також може бути смачною, а рухова активність – давати кращі враження, ніж пасивний відпочинок. Цього можна навчитись, вибираючи таку форму фізичної активності, таке місце для проведення тренування і таке товариство, які нам до вподоби. Після певного часу виявиться, що фізичне навантаження, яке колись було для нас мукою, викликає задоволення, стало для нас стійкою навичкою. Досвід показує, що до бігу можна сильно прив'язатися, і відчувати від такого на перший погляд – нудного навантаження, радість, приємність і задоволення. Очевидно, що це – вищий ступінь "втаємничення", якого можна досягнути лише систематичною тривалою працею, деколи навіть кількарічною, хоча в окремих випадках вже після кількох місяців занять людина починає відчувати "голод за навантаженням".

У зв'язку зі введенням нових державних освітніх стандартів значна частина роботи з освоєння навчального матеріалу переноситься на самостійні заняття студентів. При цьому зміст і об'єм навчальних програм залишається колишнім. Як правило, ефективність самостійної роботи студентів невелика, крім того, вона супроводиться підвищеними тимчасовими витратами на її виконання, так і викладачами на контроль за її виконанням.

Важливу роль у підвищенні продуктивності праці студентів, при самостійній роботі відіграє методичне забезпечення навчального процесу.

Наразі особливого значення набуває процес розробки і впровадження в педагогічну практику досконалішої методики навчання, що забезпечує підвищення якості навчальної роботи, активізацію пізнавальної діяльності студентів, розвиток їх розумових здібностей. У вирішенні цієї проблеми значна роль відводиться формуванню у них умінь і навичок самостійної розумової праці. Необхідно навчити студентів самостійно набувати знання з різних джерел інформації та оволодіти великою різноманітністю видів самостійної роботи.

Однією з проблем процесу підготовки студентів є низький рівень самостійності студентів в оволодінні і застосуванні знань, неміцність придбаних навичок, умінь. Як свідчить практика вищої школи, на етапі самостійного вивчення нового матеріалу є недостатньою лише перевірка

отриманих знань, умінь і навичок.

Вимагають свого вивчення такі чинники, як уміння раціонально організувати самостійну роботу; самостійно аналізувати інформацію, що вивчається; уміти формулювати висновки, обґрунтовувати свої практичні дії.

Метою досліджень є вивчення процесу самостійної освіти студентів. **Основними завданнями** можна назвати визначення значення для студентів самостійного навчання, вивчення проблем низької ефективності самостійної роботи студентів і шляху вирішення даної проблеми.

Результати досліджень. Самостійна робота студентів – це їх діяльність у процесі навчання і в позааудиторний час, виконувана за завданням викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.

Основними ознаками самостійної роботи студентів прийнято вважати:

- наявність пізнавального або практичного завдання, проблемного питання або завдання і особливого часу на їх виконання, вирішення;
- відома, самостійна активність студентів у процесі вирішення поставлених завдань;
- володіння навичками самостійної роботи;
- здійснення управління і самоврядування самостійною пізнавальною і практичною діяльністю студента.

Ключовим моментом самостійної роботи є пізнавальне або проблемне завдання. Саме наявність завдання обумовлює процес самостійної роботи, передбачає самостійне вирішення поставлених завдань, підготовку до самостійного виконання навчальних і професійних завдань.

У різних формах навчального процесу самостійність виявляється по-різному: від простого відтворення, виконання завдання до самостійної творчої роботи. Самостійність студентів при вивченні спеціальних предметів виявляється через планування ними своєї навчальної роботи; відбір навчальної літератури, методичних вказівок для самостійного вивчення.

Функціональне призначення самостійної роботи студентів у процесі лекцій, семінарів, практичних занять з оволодіння спеціальними знаннями полягає в самостійному прочитанні, перегляді, прослуховуванні, спостереженні, конспектуванні, осмисленні, запам'ятовуванні і відтворенні певної інформації. Постановку мети і планування самостійної роботи студенту визначає викладач. Вся інформація здійснюється на основі її відтворення.

Самостійна робота студентів здійснюється студентами у процесі отримання теоретичних знань за допомогою спеціальної літератури або комп'ютерних технологій.

Враховуючи, що зміст семестрової оцінки виставляється взагалі за фізичне виховання і практично не відображає, яку саме користь принесло студентові систематичне відвідування циклу занять фізичними вправами, нами запропонована система рейтингово-модульної оцінки впливу фізичного виховання на функціональний і руховий стан організму в динаміці кожного семестру I – III курсів навчання у ВНЗ.

Вихідною концепцією було положення, що при дотриманні нормального обсягу організованої рухової активності, тобто відвідуванні занять із фізичного Виховання чотири години на тиждень, виконання рекомендованого обсягу рухового режиму у позанавчальний час, рівень функціонального і рухового етану організму студентів поступово буде поліпшуватися, що суб'єктивно буде відображатися на зміні показників кардіо-респіраторної системи і морфофункціонального стану організму. Для об'єктивної оцінки зміни динаміки фізичного стану організму під впливом занять фізичними вправами різної спрямованості нами розроблений і впроваджений в систему фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи методичний посібник.

"Щоденник здоров'я", в якому відображено побудову навчального процесу Він спланований за схемою серійного розподілу занять під домінуючим впливом циклового варіанту і демонструє основну мету процесу – оздоровлення студент. Шанування фізичного виховання студентів за схемою циклічного розподілу занять дозволяє стимулювати майбутніх фахівців до самостійних занять у позанавчальний час. Слід зазначити, що традиційно при раціональному плануванні фізичних навантажень і систематичному відвідуванні занять із фізичного виховання у ВНЗ студенти, як правило, ігнорують самостійні заняття через відсутність виховання стимуляції до потреби в них. Цей факт можна пояснити тим, що біогенна потреба в розширенні

рухової активності є характерною лише для дітей і практично зникає задовго до вступу у ВНЗ. Крім того, слід зазначити, що соціогенна мотивація до самовдосконалення засобами фізичної культури у більшості молодих людей, особливо віднесених до спецмедгрупи, практично не сформована через малу ефективність систем дошкільної і шкільної ланок освіти щодо фізичного вдосконалення організму засобами фізичної культури. Для стимуляції мотивації занять фізичними вправами нами запропонована рейтингово-модульна система визначення динаміки фізичного стану організму, її основою є спосіб оцінки зміни фізичної кондиції студентів, що дозволяє за допомогою батареї тестів характеризувати функціональні і фізичні можливості організму й оцінювати їх зміну, тобто практично порівнювати "себе із собою" за єдиними вимогами.

Цей підхід спирається, перш за все, на інтереси особистості студента, необхідності допомогти йому щодо розкриття індивідуального потенціалу навчання спостерігати й оцінювати внутрішні резерви здоров'я і фізичного стану. Крім того, такий підхід дозволяє кожному студентові психологічно самовиразитись, бути визнаним викладачем, іншими студентами. Рейтингово-модульна система "Перевір і оціни себе" створює передумови позитивного ставлення до фізичної культури як способу життя людини в молоді роки оскільки оцінка значущості впливу систематичних занять цілеспрямованими фізичними вправами, як основи здорового способу життя, дозволяє під керівництвом викладача, а в подальшому і самостійно, коригувати свою фізичну кондицію.

Це особливо актуально для майбутніх учителів, які передаватимуть власні знати в подальшій професійно-практичній діяльності підростаючому поколінню. Крім того, в студентські роки відбувається переоцінка пріоритетів щодо рівня здоров'я і фізичних можливостей організму.

Після підрахування кількості балів за кожною з позицій і знаходження середнього арифметичного, визначається середньостатистична інтегральна оцінка оздоровчого впливу організованих форм занять фізичними вправами на організм студентів спеціальної медичної групи.

Нами було встановлено, що використання запропонованої системи оцінки об'єктивно сприяє:

- розвитку особистого інтересу кожного студента до перевірки своєї фізичної кондиції і рухової підготовленості під впливом занять фізичними вправами в динаміці семестру, навчального року, певного періоду життя.
- вдосконаленню у студентів ініціативи прийняття самостійних рішень до оптимізації добору засобів і методів фізичної культури з метою самокорекції організму при вадах у стані здоров'я;
- стимулюванню задоволення природної потреби кожної людини у фізичній активності;
- своєчасному коригуванню стану фізичної кондиції і рухової підготовки.

Однією з умов успішної організації самостійної роботи студентів на етапі вивчення нового є активне сприйняття матеріалу. Існує велика різноманітність прийомів, способів активізації сприйняття матеріалу, що вивчається.

Такими прийомами є: розкриття практичного значення теми заняття; конкретизація мети заняття; знайомство з планом викладу матеріалу викладачем; зв'язок нового матеріалу з раніше вивченим; постановка питань а метою перевірки уважності студентів і свідомості розуміння ними того, що вивчається; формулювання пізнавальних завдань; зв'язок з майбутнього спеціальністю і т.д.

Практика підтверджує, що організація самостійної роботи студентів протікає успішніше при включенні їх у самостійну роботу з відтворення раніше засвоєних знань, умінь, навичок, необхідних для активного сприйняття нового навчального матеріалу. Пояснюється це тим, що в процесі відтворення вже відомого йому студент не тільки слухає і спостерігає за роботою своїх товаришів, але й, самостійно проводячи різні логічні операції, виконуючи практичні дії, згадуючи теорію, готується до свідомого сприйняття нової теми, розділу, курсу.

Сприйняття нового навчального матеріалу буде якнайповнішим, свідомим у тому випадку, якщо студент буде в ньому зацікавлений.

Наявність інтересу при засвоєнні нового додає знанням міцність та свідомість. Навпаки, відсутність інтересу при засвоєнні знань веде до того, що знання засвоюються поволі, формально, не знаходять застосування в житті, швидко забуваються.

Для успішності і результативності розумової діяльності студентів необхідно виховувати у них самостійність мислення. До найефективніших прийомів, засобів формування самостійності мислення відносяться: уміння викладача задавати питання, направлені на самостійне осмислення

цих питань студентами; формування у них власної точки зору, прийому зіставлення, взаємозалежності, схожості, відмінності і т.д., що підводять студентів до висновків, узагальнень і сприяють розвитку мислення, високої розумової активності. Доведено, що більш високий рівень аналітико-синтетичної діяльності студентів виявляється при умові, коли в процесі сприйняття вони самі знаходять істотні ознаки нового і застосовують їх у практичних діях, коли їм надається максимум можливості для самостійного аналізу узагальнень. Досягти ж найбільшої активності студентів, результативності сприйняття можна лише при організації самостійної роботи кожного. Самостійна робота вирішує багато завдань у процесі освіти студентів і виконує різні види підготовки студентів. Це: методологічна підготовка, професійна підготовка, ерудиційна підготовка, інформаційна підготовка, науково-дослідна підготовка, самоосвітня підготовка.

Розглянемо детальніше різні види підготовки студентів

Методологічна підготовка розвиває творчі здібності студентів навчає їх теоретичним знанням і умінням на практиці застосовувати загальні та Індивідуальні специфічні методи пізнання і перетворення існуючої дійсності

Ерудиційна підготовка розширює обізнаність студента в різних знаннях що «обидві людині з вищою освітою, але в тих знаннях, які не впливають на майбутні професійні здібності фахівця.

Професійні види підготовки. Вони були пов'язані з майбутньою професією, спеціальністю і спеціалізацією студента і впливають на півень його кваліфікації.

Науково-дослідна підготовка – навчання студентів умінням науково дослідних робіт, методам розробки планів досліджень, вирішення наукових проблем, здійсненню особистого наукового внеску і т.д.

Інформаційна підготовка – навчання студентів різним методам отримання Інформації з тих дисциплін, що вивчаються.

Самоосвітня підготовка – навчання студентів умінням самостійного вивчення навчальних дисциплін, а випускників – умінням самостійного підвищення своєї кваліфікації після закінчення вузу.

Висновки

Таким чином, можна зробити висновок про те, що самостійна робота студентів – це не тільки вивчення навчального матеріалу, але і розвиток в людині уміння самостійно мислити, організувати процес навчання і робити грамотні висновки. Крім того, при самостійній роботі розвиваються розумові можливості студента, підвищується його ерудиція та освіченість. Враховуючи всю важливість даного процесу, необхідно навчити студентів грамотно і повноцінно здійснювати самостійну підготовку.

Перспективи. Увага викладачів до самостійної роботи студентів повинна виявлятися не тільки в контролі виконання завдань, але і в тому, щоб навчити студентів працювати самостійно і творчо

Література

1. *Аникеенко В.А.* Самостоятельная работа студентов и формы ее контроля // Пути совершенствования учебного процесса в вузе. – Саратов, 1993. – С. 28-34.
2. *Бахтин Н.П.* Применение современных технических средств в системе самостоятельной работы студентов II Теория и практика применения ТСО и ЭВМ в средней и высшей школе. – Калуга, 1992. – С. 120-123.
3. *Блохина Р.Д., Юртаева Г.Т.* Организация непрерывной педагогической практики как средство развития у будущих специалистов опыта самостоятельной деятельности // Пути совершенствования профессиональной подготовки учителя советской школы. – Новосибирск, 1988. – С. 64-75.
4. *Гаврилова Г.Л.* Формирование профессиональной самостоятельности у будущего учителя в процессе обучения в вузе: (На примере преподавания в ун-те предметов общенед. цикла): 13.00.01: Автореф. дяс... канд. наук / Казан, гос. пел, ин-т. – Казань, 1992. – 16 с. – Библиогр.: с. 15-16 (9 назв.).
5. *Козаков В.А.* Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. – Киев, 1990. – 246 с.
6. *Косое А.В.* Самостоятельная работа будущих учителей как средство формирования у

них организаторских умения // Самостоятельная работа студентов в вузе: теория, опыт, практика. – Калуга, 1991. – С. 51-59. – Библиогр. : 7 назв.

7. Платов И.М., Парубочая Т.И. Пути совершенствования самостоятельной работы студентов в вузе: Учеб. пособие для ун-тов, вузов, фак. повышения квалификации преподавателей. – Челябинск: ЧГТУ, 1991. – 123 с.

8. Самостоятельная работа студентов факультетов физической культуры по дисциплинам предметной подготовки: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений (под ред. Туревского И.М.). М.: Академия, 2003 – 320 с.

9. Федорова Е.Ф. Признаки направленности содержания самостоятельной работы студентов на становление их готовности к самообразованию (13.00.01) / [Челяб. гос. пед. ун-т]. – Челябинск, 1999. – 20 с.: диагр. – Библиогр.: С. 19-20.

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Ирина ДОЛЖЕНКО

Измаильский государственный гуманитарный университет

Аннотация. Самостоятельная работа студентов является важным образовательным процессом, дающим возможность всесторонней подготовки. Однако остается нерешенной проблема повышения эффективности самостоятельных занятий студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, эффективность, подготовка, восприятие.

THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT TRAINING OF STUDENTS OF THE HIGHER EDUCATIONAL

Iran DOLGENKO

Izmail state liberal arts university

Abstract. Independent work of students is an important educational process enabling comprehensive preparation. However, there is unsolved the problem of rise of efficiency of independent employments of students.

Key words: independent work, efficiency, preparation, perception.